

Рівненський державний

гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів здобувачів
вищої освіти

№ 4
2021

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 4

Рівне, 2021

УДК 159.9+316.6

Студентський дайджест. Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти – Випуск 4. – Рівне: РДГУ, 2021. – 145 с.

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчі редактори:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 12 від
29 грудня 2021 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

Інститут соціальної та політичної психології // за наук. ред. Т. М. Титаренко. – К. : Міленіум, 2011. – 272 с.

5. Циганчук Т. В. Динаміка переживання стресу студентами 1-4 курсів ВНЗ / Т. В. Циганчук // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Київ, 2010. – Вип. XII, ч. 6. – С. 360-367.

6. Щербатых Ю. В. Психология стресса / Ю. В. Щербатых - М. : Изд-во Эксмо, 2008. - 304 с., ил.

7. Що таке стреси і як їх долати / Сененко Світлана «Дзеркало тижня» №12, 29 березня 2008, 00:00 [електронний ресурс] / https://zn.ua/ukr/SOCIUM/scho_take_stresi_i_yak_yih_dolati.html

УДК 159.922.7 : [159.95 : 37.051.03] – 053.5

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК МОТИВ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРА

Левченя Валентина, здобувач ОС «бакалавр»,
спеціальності 053 «Психологія», III курс, РДГУ
Назарець Людмила Миколаївна, канд. психол. наук, доцент

Сучасні завдання шкільної освіти в Україні ставлять нові вимоги до учнів у навчально-виховному процесі. Формування ініціативної, всебічно розвиненої, раціональної, творчої та оригінальної особистості є головною метою навчання і виховання. Провідне місце у процесі навчання належить пізнавальному інтересу, оскільки саме він забезпечує найефективнішу діяльність школяра. Суть пізнавального інтересу полягає в тому, що він безпосередньо впливає на утворення і подальший розвиток особистісної спрямованості школяра. Пізнавальний інтерес визначає ставлення дитини по предмету пізнання, саме тому він повинен враховуватися і розвиватися в процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Дослідження пізнавального інтересу розробляли такі автори, як Б. Ананьєв, Л. Божович, С. Рубінштейн, Н. Морозова, Г. Щукіна, Д. Узнадзе та інші відомі психологи. У кожного з науковців своє трактування інтересу. Одні говорять, що це вибіркова спрямованість на ту чи іншу діяльність, інші вважають, що пізнавальний інтерес – це суміш психічних процесів, а саме інтелектуальних, емоційних, вольових, структура з домінуючих потреб тощо. Єдине, що об'єднує всіх авторів у розумінні поняття «інтерес» - це вибіркова діяльність, через яку посилюється зв'язок дитини з навколишнім світом. Предметом інтересу може бути лише щось значуще, цінне, привабливе для дитини [1].

Мета дослідження: визначити суть пізнавального інтересу як мотиву до навчально-пізнавальної діяльності школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дитина у ході свого розвитку переходить з одного етапу на інший, відповідно до зміни етапу змінюється провідна діяльність, соціальна ситуація розвитку, з'являються новоутворення. У віці 6-7 років дитина іде до школи і її основним завданням стає навчальна діяльність. Ефективність навчально-пізнавальної діяльності залежить від багатьох різноманітних факторів, зокрема особистих якостей учня: його активності, самостійності, ініціативності, а також бажання вчитися, тобто наявності стійкої мотивації. Суттєву роль для успішності та ефективності навчальної діяльності відіграє такий соціально-психологічний чинник, як мотив навчання[3]. Мотив – це внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує інтерес особистості до пізнавальної діяльності, активізує розумові зусилля. У ролі мотивів можуть виступати різноманітні потреби – фізичні, психічні, соціальні, а також інтереси, захоплення, схильності, установки, емоції, ідеали. Як підкреслює С. Рубінштейн, "мотив як спонукач — це джерело дій", але щоб стати таким, він має сформуватися [4].

Пізнавальний інтерес, як мотив навчально-пізнавальної діяльності, має свої переваги над іншими мотивами тому, що він виявляється тоді, коли учень готовий проявляти прагнення до навчальної діяльності, хоче вдосконалювати цю діяльність. У структурі мотивації пізнавальний інтерес може відігравати провідну роль, а може навпаки підпорядковуватися іншим мотивам. Проте цей мотив розпізнається раніше, ніж будь-який інший, він не залежить від ситуації. Пізнавальний інтерес може мати різний характер вияву, людина яка одержима наукою, дослідами здатна подолати всі перепони на шляху до мети, не зважаючи на будь-які обставини. Пізнавальний інтерес має чіткі ознаки і це полегшує можливість його виявлення та подальшого формування.

Дослідники виокремлюють змістовні та процесуальні інтереси. Змістовні спрямовані безпосередньо на предмет діяльності, а процесуальні мають на меті отримати вигоду від результату діяльності.

Також інтереси поділяють на диференційовані та недиференційовані. Останні мають «розмити» структуру, у них немає чіткого предмету, компоненти ситуації не завжди викликають активність дитини. Диференційовані, у свою чергу, виступають як протилежність, у них є чітко окреслений предмет і вони завжди спонукають суб'єкта до активної діяльності [4].

С. Рубінштейн вважав, що мотивування до процесу навчання залежить від провідних інтересів школяра. Вчений виокремлював такі різновиди інтересу, як:

- безпосередній інтерес до предмету діяльності;
- опосередкований інтерес, викликаний уявленнями про те, якою буде майбутня навчальна діяльність;
- інтерес пов'язаний з соціальною ситуацією;
- інтерес відповідно до схильності індивіда до того чи іншого виду діяльності [2].

Пізнавальний інтерес з одного боку є засобом для навчально-пізнавальної діяльності, а з іншого результатом цієї діяльності. У численних дослідження наголошується, що формування пізнавального інтересу відбувається поетапно. Перш за все виникає зацікавлення певним видом діяльності, бажання краще його дослідити, але воно не стійке і може постійно змінюватися. Після зацікавлення з'являється допитливість, саме вона штовхає людину на пошуки відповідей на свої питання. На наступному етапі виникає власне пізнавальний інтерес, це вже більш чіткі і стійкі прагнення до якомога глибшого пізнання зацікавленого об'єкту. Існує ще й найвищий рівень – це теоретичний інтерес, спрямований на глибоке пізнання певної наукової галузі.

Систему цілеспрямованих впливів, які викликають якісні зміни в характеристиках пізнавального процесу називають формуванням пізнавального інтересу

Науковці виокремлюють певні умови, які слугують для того, щоб пізнавальний інтерес виник та розвинувся. По-перше, це умови оточення дитини які стимулюють її до діяльності, сюди відносять сприятливі об'єктивні матеріальні умови. По-друге, це емоційна готовність дитини до навчання, інтерес, бажання взаємодіяти з вчителем та іншими учнями. По-третє, це наявність базових знань перед тим як приступити до безпосередньої навчальної діяльності, підготувати ґрунт для отримання елементарних узагальнень. На пізнавальний інтерес впливають також вікові особливості індивіда. Правильне подання інформації, проблемні питання, активна пошукова діяльність, зміст матеріалу що подається, поєднання різних методів навчання – це все також безпосередньо сприяє активному розвитку пізнавальних інтересів школярів.

Поза увагою не можна залишити створення сприятливого психологічного клімату в групі, оптимальної атмосфери навчання. Те, як учень емоційно налаштований на діяльність відіграє значну роль у виникненні інтересу. Емоційне, яскраве подання матеріалу, врахування думок дитини залишатиме позитивний слід на її ставленні до пізнавальної діяльності.

Не менш важливим є стимулювання вольових зусиль в учнів та їх творча діяльність. Для стимулювання вольових зусиль потрібне правильне поєднання навчальної діяльності та праці, а творчість враховує інтереси індивіда, сприяє кращому розвитку здібностей. Не

останнє місце у цьому списку займає й особистість вчителя, його манера спілкування та зовнішній вигляд. Вчитель організовує навчальну діяльність і має докласти зусиль для виникнення в учнів інтересу до навчання. У процесі навчальної діяльності учні розкривають себе, свої вміння, таланти, здібності. Завдання вчителя розпізнати ці таланти і створити умови для того, щоб їх розвинути [6].

Таким чином, пізнавальний інтерес формується за таких умов: по-перше, дитина повинна розуміти зміст і значення того, що потрібно вивчити; по-друге, у матеріалі має бути щось нове, щось таке, що змусить дитину включитися в роботу; по-третє, це емоційна привабливість навчання; по-четверте, наявність оптимальної системи тренувальних творчих вправ і пізнавальних завдань; по-п'яте, система оцінювання навчальної діяльності, адже оцінка здатна запустити зворотній процес у формуванні пізнавального інтересу.

Особливе значення пізнавальний інтерес має у шкільному віці, адже саме тоді у дитини розвивається цілеспрямоване пізнання сутності навчання. Важливою особливістю пізнавального інтересу є те, що він здатний активізувати не тільки процес пізнавальної, а й будь-якої іншої діяльності, завдяки тому, що практично всі види людської діяльності містять у собі пошукові, творчі процеси. Як зазначив С. Ананьїн «інтерес формується і розвивається в процесі діяльності і впливають на нього не окремі компоненти діяльності, а вся її об'єктивно-суб'єктивна сутність»[5].

Відомо, що на всіх рівнях розвитку науки всі знання які має людина виступають як поєднання чуттєвого і раціонального, логічного і емоційного. Розв'язання цих суперечностей створює ґрунт для формування і розвитку пізнавального інтересу. Виховання стійкого інтересу - це дуже складний і довготривалий процес для якого потрібна ретельно продумана програма розвитку від допитливості до інтересу, від аморфного, нестійкого інтересу до глибокого і стійкого пізнавального процесу.

Висновки. Отже, пізнавальний інтерес відіграє не меншу роль в процесі навчальної діяльності, ніж будь-який інший мотив. Він формується в умовах правильного подання інформації, активного залучення дитини до процесу навчання, сприятливого психологічного клімату, хороших умов для навчання, оптимального рівня психологічного розвитку дитини, розвинених вольових якостей, а також творчості і креативності дитини.

Пізнавальні інтереси можуть проявлятися у різних формах та на різних рівнях, дитина може проявляти інтерес до самого процесу навчання, а може лише до одного предмету або просто цікавитися тим чи іншим явищем, поглиблено його вивчати, її може цікавити не сам процес навчальної діяльності, а результати діяльності тощо. Пізнавальний інтерес проходить етапи свого формування від звичайної зацікавленості до стійкого пізнавального інтересу, що у свою чергу може розвинутися у найвищий рівень – теоретичний інтерес. Такий інтерес найчастіше проявляється у майбутніх науковців, дослідників. Оскільки пізнавальний інтерес формується ще у шкільному віці, то надзвичайно важливо вчасно розпізнати його та створити умови, за яких він буде активно розвиватися і до цього повинні бути залучені не тільки вчителі, а й батьки дитини.

Пізнавальний інтерес є найбільш ефективним засобом для досягнення високого рівня розвитку особистості. Саме він забезпечує найкращі результати у діяльності учнів, як в кількісному, так і в якісному значенні. Навчання та виховання ґрунтується на активній позиції учнів, на їх пізнавальній самостійності, прагненні до отримання знань, пошуках відповідей на різні питання. Зміцненню інтересів дітей сприяє групова та індивідуальна робота, застосування різних прийомів співробітництва і навчального діалогу, системи пізнавальних та творчих завдань тощо. Таким чином, психологічне поняття «інтерес» характеризується багатогранністю свого змісту, форм прояву та ролі для становлення і життєдіяльності особистості.

Список використаних джерел

1. Гнетецька О. Пізнавальний інтерес як критерій розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку // <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
2. Горчинський С.В. Інтерес до навчального предмету як особливий вид пізнавального інтересу // <http://eprub.chnpu.edu.ua>
3. Заброцький М.М., Павелків Р.В. Педагогічна психологія (Теоретичні концепції та практикум): Навчальний посібник /М.М.Заброцький, Р.В.Павелків. – Рівне, 2003. – 297 с.
4. Каньоса Н. Мотивація як внутрішній чинник розвитку професіоналізму особистості // <http://journals.uran.ua>
5. Кошечко Н. Пізнавальний інтерес викладача ВНЗ у контексті його самоосвіти та саморозвитку // <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
6. Назарець Л.М. Психологічні особливості формування пізнавального інтересу учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності //Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України /За ред. С.Д.Максименка. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агенство”, 2008. – Том. X, Вип.7. – С.325-332.

УДК [159.922.8:17.022.1]:001.89

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ**Маркова Ірина, здобувач ОС «магістр»**

Спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Керівник: Ямницький В. М., доктор психол. наук, професор

Ціннісні орієнтації, що формуються в підлітковому віці визначають, які саме цінності будуть входити в структуру особистості, яке їх поєднання, ступінь більшої чи меншої переваги над іншими тощо. Саме тому дослідження ціннісних орієнтацій підлітків є важливим і актуальним питанням.

Мета дослідження – емпірично дослідити психологічні особливості розвитку ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході емпіричного дослідження були використані такі дослідницькі методи: бесіда, спостереження, експертні оцінки, ранжування, анкетування.

Об'єктом дослідження є особистість підлітка. Предметом дослідження є особливості ціннісної сфери у підлітковому віці. Метою дослідження є визначення психологічних особливостей ціннісних орієнтацій у школярів підліткового віку. У ході проведеного емпіричного дослідження вивчалися особливості ціннісних орієнтацій дітей підліткового віку. Вибіркою було охоплено 60 осіб (підлітки 13-14 років). Дослідження проводилось впродовж вересня 2021 року на базі ЗОШ №12, м. Рівне. Враховуючи мету дослідження, було обрано методика діагностики М. Рокіча «Ціннісні орієнтації», опитувальник «Особистісне зростання» (П. Степанов, І. Степанова), методика вивчення ціннісних орієнтацій «Здійснення бажань» (Е. Помиткін), методика «Морфологічний тест життєвих цінностей» І. Сеніна.

Вибір діагностики М. Рокіча «Ціннісні орієнтації» обумовлений тим, що вона є універсальною, валідною, доступною, зручною та економічною за часом в проведенні дослідження. Дана методика цілеспрямована на дослідження індивідуальних і групових ідей щодо системи значущих цінностей, які визначають найважливіші орієнтири в житті. На думку М. Рокіча, розрізняють два типи ціннісних орієнтацій: термінальні та інструментальні. Термінальні цінності – це переконання, що деякі кінцеві цілі індивідуального існування заслуговують на виконання з особистої та соціальної точки зору.

ЗМІСТ

БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів	3
БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів.....	7
БЫЛИНСКАЯ Е. Проявление синдрома эмоционального выгорания у медицинских работников	10
БОРТНИК М. Психологічні особливості проявів інфантилізму в підлітковому віці.....	14
ВЛАСНОВА А. Психологічні особливості подружніх стосунків із різним типом прихильності у різні вікові періоди	17
ВОЙТОВИЧ К. Психологічний аналіз розвитку креативності в молодшому шкільному віці.....	20
ВОЛОЩУК В. Особливості організації театральної діяльності у психолого-педагогічному просторі	22
ГАВРИЛЮК О., НАЗРЕЦЬ Л. Вплив вікових особливостей на мотивацію навчальної діяльності школярів	25
ГНІВОШЕВСЬКА А., КУЛАКОВ Р. Психологічні особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці	28
ГРИЦЮК К. Причини булінгу у підлітковому віці	32
ГУРАНЕЦЬ А. Особливості взаємозв'язку психологічного благополуччя та адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.....	34
ДАВИДЮК В., ХОМИЧ І. Роль спілкування у формуванні особистості	37
ДВОРАК Д., КУЛАКОВА Л. Психологічна профілактика боулінгу серед молодших школярів.....	39
ДЕМ'ЯНЮК В., КУЛАКОВА Л. Сепарація як феномен міжособистісних стосунків.....	43
ДЗЬОБА Ю. Теоретичний аналіз понять «одnodітні» та «багатодітна» родини	46
ДОЛЯ Т. Психологічні особливості проявів прокрастинації у дорослому віці	50
КЛИМЧУК І., КУЛАКОВА Л. Психологічний стрес сучасної молоді: чинники та особистісні детермінанти	53
ЛЕВЧЕНЯ В., НАЗРЕЦЬ Л. Пізнавальний інтерес як мотив навчально-пізнавальної діяльності школярів	56
МАРКОВА І. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.....	59
МИСАН Я. Основні підходи до розвитку творчої діяльності у сучасній педагогічній і психологічній науці	62
МИХАЙЛОВА Т. Емпіричне дослідження особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	65
МИХАЛЮК Ю. Референтна група однолітків як фактор прояву конфліктності в юнацькому віці	69
НОВОСАД Т. Проблема комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	72
ОЛЕКСІЙЧУК Д. Особливості ціннісної сфери підлітків	75
ОСТАПУК О. Вплив емоцій на успішність студентів	78

ПАВЛОВА Р., КУЛАКОВА Л. Вплив соціальних мереж на зміст ціннісних орієнтацій у підлітковому віці	81
ПАВЛЮК І., БЕРЕЗЮК Т. Психологічна допомога особистості методами арт-терапії	84
ПАЗДНІКОВА С. Психологічні чинники дезадаптації дітей молодшого шкільного віку.....	89
ПИЛИПЧУК І. Основні підходи до розуміння соціально-психологічної адаптації у сучасній психологічній науці	90
ПОЛЮХОВИЧ Т., БЕРЕЗЮК Т. Емоційний інтелект як складова професійної успішності майбутніх фахівців	93
ПОЛЯК К. Інноваційні підходи до управління сучасним загальноосвітнім навчально-виховним закладом	96
САВА О., КОРЧАКОВА Н. Пути формирования национального самосознания (Зарубежный опыт).....	97
САВЧУК В. Особливості самопрезентації студентів.....	99
САКОВСЬКА О. Особливості психологічного дослідження тривожності підлітків ...	102
САМЧУК І. Особливості корекції тривожності у ранньому юнацькому віці	104
СВИСТУН В. Особливості психологічної корекції шкільної тривожності молодших школярів	108
СЕМЕНЧЕНКО Р., КОРЧАКОВА Н. Емоційна направленість як чинник мізогінії	110
СОСОНЮК О., СОЗОНЮК О. Індивідуальні особливості регуляції і саморегуляції поведінки підлітка	112
ТАРАРОВА А. Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі	115
ТИШИНСЬКА Я., ЮРЧУК О. Особливості використання спортивного танцю в процесі розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку	117
ТРАЧИК М. Теоретичне та експериментальне вивчення експериментальне вивчення особливостей ігрової діяльності дітей на етапі вікових криз	119
ХОМА О., БЕРЕЗЮК Т. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці.....	122
ЧИЧУК Ю. Вплив взаємостосунків із батьками на особистісний розвиток дитини ...	125
ЧОРНОУС Я., НАЗРЕЦЬ Л.М. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів.....	127
ШЕВЧУК О. Особливості психологічного дослідження самоствавлення підлітків ...	130
ШПРАХА Л., КУЛАКОВА Л. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів	132
ЮЩУК А. Особливості міжособистісних стосунків у юнацькому віці	135
ЯКИМЕЦЬ М., КУЛАКОВА Л. Чинники психологічного благополуччя особистості.	137
ЛОНГІНОВА О., КОРЧАКОВА Н. Феномен співзалежності в аб'юзивних стосунках	141